

40 години Обединено детско заведение 7 „Детелина“, София
40 Years Kindergarten 7 „Detelina“, Sofia

ВЪЗПИТАВАНЕ НА ТРАНСПОРТНА КУЛТУРА У 5–6-ГОДИШНОТО ДЕТЕ ЧРЕЗ ПОДВИЖНИ ИГРИ КАТО ДОПЪЛНИТЕЛНА ФОРМА НА ПЕДАГОГИЧЕСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В УСЛОВИЯТА НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Адриана Деспотова

Обединено детско заведение 7 „Детелина“, София

*„Възрастният играе „с него“ и „заради него“,
играе, за да стимулира неговата способност да изобретява,
за да го въоръжи с нови похвати, които ще употреби, когато играе
самичко. Въобще играе, за да го научи да играе.
И докато играят, разговарят...“*

Джани Родари

Резюме. Статията представя педагогически модел за възпитаване на транспортна култура у 5–6-годишното дете чрез подвижни игри като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина. Направен е диагностичен срез на нивото на транспортна култура при 5-годишното дете в условията на семейството чрез използване на писмена анкета като метод на педагогическото изследване. Превенцията на риска от пътнотранспортни произшествия налага децата да усвоят не само знания и умения за безопасност на движението, но и да развият интелектуални умения за опериране с тези знания в практически ситуации. За тази цел се предлага в нерегламентирани и в свободни режимни моменти да бъде използвана приложената система от подвижни игри.

Keywords: transport culture, mobile games, family environment, road environment, intellectual skills, motor skills, reflexive awareness, socialization

Възпитанието и обучението по *безопасност на движението по пътищата* се разглежда като неделима част от цялостното образование и възпитание на личността и се извършва непрекъснато в различни форми на педагогическо взаимодействие в условията на детската градина (Концепция за възпитанието и обучението по безопасност на движението по пътищата в детската градина и българското училище, 2003 г.). Кон-

цепцията е резултат от дългогодишни изследвания на психологическите, педагогическите, социалните и нормативно правните условия, свързани с безопасността.

Три групи умения трябва да се формират в обучението по *безопасно движение по пътищата*:

1. Умения за защита на сензомоторно равнище: възприемане и различаване на цветове, форми, движение, покой; възприемане и различаване на шумове от превозни средства, посоката, от която идва шумът (бинаурален слух), разстоянието, от което идва; двигателни умения, насочени към приемане на оптималното количество информация – движения „ляво–дясно“, „горе–долу“.

2. Интелектуални умения, изразяващи се в познаването от детето на правилата за движение на пешеходци и велосипедисти: готовност за ориентиране в реална пътна ситуация на познавателно равнище, изграждане на добри навици, усвояване на автоматизирани действия; умения за разкриване на причинно-следствени връзки между явленията на пътя; умения за решаване на казуси и задачи.

3. Практически умения: умения за аудиовизуални наблюдения и оценка на пътнотранспортни ситуации; инструментални умения в конкретна пътнотранспортна ситуация (как се действа при достигане до „остров“, при пресичане на улица, при спряло или потеглящо превозно средство, в превозно средство, на кръстовище); умения за четене на графични изображения, за работа с модели; умения за съставяне на маршрут и определяне на конфликтни участъци; умения за вземане на решения в конкретна пътна ситуация като пешеходец, пътник, велосипедист, скейтбордист и други; умения за безконфликтно движение в градски транспорт и други.

Чрез участието на детето в подвижни игри за възпитаване на транспортна култура се затвърдяват и усъвършенстват знанията му за правилата за движение по улиците, развиват се мисловните му способности, изграждат се добри навици и се усвояват автоматизирани действия, необходими за съхранение на здравето и живота. Усвояването на разнообразни двигателни навици подпомага ориентирането на детето в нова социална среда и в различни житейски ситуации. Правилата, усвоени в предучилищна възраст, ще се превърнат в норма на поведение, а спазването им – в човешка потребност. Повишената сензитивност у детето на тази възраст е предпоставка за усвояване на когнитивни и практически умения за безопасно движение по пътищата. Тези умения се превръщат в осъзнати навици и в регулатор на детското поведение чрез включване в игрова дейност и използване от учителя на активностействени методи.

Използваният метод на педагогическото изследване е писмена анкета с тридесет родители на 5-годишни деца, посещаващи ОДЗ „Детелина“.

А Н К Е Т А
ПОЗНАВА ЛИ ДЕТЕТО ВИ ПРАВИЛАТА ЗА БЕЗОПАСНО
ДВИЖЕНИЕ ПО ПЪТИЩАТА?

1. Знае ли Вашето дете колко улици пресича, идвайки с Вас пеша до детската градина?
2. Говорите ли у дома с Вашето дете кои са безопасните места за игра?
3. Познава и назовава ли Вашето дете елементите на пътната среда – улица, тротоар, пешеходна пътека, светофар?
4. Знае ли Вашето дете как и къде трябва да се движи заедно с Вас или с друг придружител?
5. Познава ли и обяснява ли Вашето дете значението на пешеходната пътека върху уличното платно?
6. Знае ли Вашето дете последователността на посоките, в които трябва да се огледа, преди да пресече с Вас уличното платно?
7. Разпознава и назовава ли Вашето дете светлините на светофара за пешеходци и описва ли задължителните действия на пешеходците при всяка от тях?
8. Разпознава и назовава ли Вашето дете пътните знаци за пешеходци: „Пешеходна пътека“, „Деца“, „Велосипедисти“, „Автобусна спирка“, „Пешеходен подлез или надлез“.
9. Познава ли Вашето дете правилата за безопасно поведение в превозно средство?
10. Ползвате ли Вие и Вашето дете каски за велосипедисти при колоездене?
11. Има ли Вашето дете светлоотразителни елементи за пешеходци?
12. Смятате ли, че в условията на детската градина детето Ви ще получи елементарни представи и понятия за пътното движение и ще усвои начални умения за безопасно придвижване като пешеходец?
13. Какво е Вашето мнение за възпитанието и обучението по безопасно движение по пътищата в условията на детската градина?
14. От какъв пол сте?
15. Степен на образованието Ви.

Целта беше да се направи диагностичен срез на нивото на транспортна култура при 5-годишното дете в условията на семейството. След обобщаване на резултатите от отговорите в графичен вид изводите провокираха разработване и апробиране на подвижни игри за възпитаване на транспортна култура у 5–6-годишното дете в условията на детската градина.

Въпрос № 1	• 17 от децата идват с личен автомобил в детската градина, останалите 12 деца не знаят колко улици пресичат.
Въпрос № 2	• С 3 от децата са провеждани разговори, с 26 не са говорили за това в семейството.
Въпрос № 3	• С "да" са отговорили 9 родители, 17 твърдят, че не са говорили с детето по темата, 2-ма сочат, че детето се интересува само от светлините на светофара, 1 родител отговаря, че детето се интересува само когато е пътник в личния автомобил.
Въпрос № 4	• С "да" са отговорили 10 родители, 18 твърдят, че не са говорили насочено за това, 1 отговаря, че рядко ходи по улицата пеша с детето си, а предимно в парка.
Въпрос № 5	• С "да" отговарят 16 родители, 12 не са говорили за това с детето, 1 твърди, че детето се занимава само с баба си в това отношение.
Въпрос № 6	• С "да" отговаря 1 анкетиран, 3-ма обясняват това на децата си, но срещат трудности, 24 отговарят с "не", 1 смята, че не е нужно детето да знае, защото не ходи само по улиците.
Въпрос № 7	• С "да" отговарят 3-ма анкетирани, 11 отговарят, че детето само назовава светлините, без да обяснява значението им, 10 твърдят, че детето не прави разлика между пешеходен светофар и такъв за шофьори, 5-ма не са говорили за това.

Въпрос № 8	• С "не" отговарят 25 анкетирани, 1 твърди, че детето познава знака "деца", а 2-ма- знака "пешеходна пътека".
Въпрос № 9	• 21 анкетирани не говорят за това с детето, 6 отговарят с "да", 1 непрекъснато прави забележки, но без ефект, 1 кара детето си с велосипед, но то е само с каска, без наколенки и налакътници.
Въпрос № 10	• 6 деца не карат велосипед, с "да" са отговорили 22-ма анкетирани, 1 не ползва каска, но детето му-да.
Въпрос № 11	• С "не" отговарят 27 анкетирани, на 1 детето му има такава раница, 1 смята, че не е нужно на този етап.
Въпрос № 12	• 3-ма смятат, че децата им вече са усвоили такива, останалите 26 отговарят с "да".

Резултатите от проведената анкета показват, че много от децата, идвайки в детската градина, не обръщат внимание на пътя, който изминават.

За съжаление, голям процент от анкетираните родители не дават положителен пример на децата си в реална пътна обстановка и не се замислят за проблемите, свързани с безопасността на движението по пътищата и съответно с поведението на техните деца със статус „пешеходец с придружител“, „пътник в превозно средство“ и „велосипедист“. Оттук произлиза и необходимостта от създаване на партньорство по посока дете–учител–родител и синхронизиране на възпитателните и образователните въздействия между учители и родители за формиране на социалноориентирано поведение и за възпитаване на транспортна култура у детето още в предучилищна възраст.

Задача на учителя е да провокира семейството, за да стане то равностоен партньор в образователния процес за формиране на умения за разпознаване и назоваване на опасните и безопасните места в средата, в която детето се

движи с придружител – чрез дискусии, обсъждане на въпроси относно безопасния маршрут от дома до детската градина, чрез провеждане на тренинги по темата, консултации, анкетиране, организиране на състезания с участие на родители и др.

Подвижните игри са игри с открити правила – правилата са дадени предварително и те регламентират действията на децата. Много игри с правила имат сюжет, в тях се действа от позицията на роля. Като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие, подвижните игри се организират от учителя в детската градина извън планираните педагогически ситуации, съобразно с детските потребности и интереси. С двигателното си съдържание и със заложените правила, които трябва да се спазват, подвижните игри създават предпостава за двигателните действия в реалния човешки живот, имат възпитателна функция и утвърждават нормите на човешкото поведение. С цел възпитаване на транспортна култура у деца на 5–6-годишна възраст разработих десет подвижни игри, две от които представям в статията си.

„Моят пешеходен знак!“

Цел: възпитаване на транспортна култура у 5–6-годишното дете чрез усъвършенстване взаимодействието между сензорните и моторните процеси.

Задачи: усъвършенстване на уменията на детето: разпознаване на пешеходните знаци „Пешеходна пътека“ (Д17), „Пешеходен подлез или надлез“ (Е21), „Задължителен път само за велосипедисти“ (Г14); усъвършенстване у детето на двигателната ориентация, на техниката при вертикални подскоци, на техниката на естественоприложното движение „бягане“.

Необходими уреди и пособия: 3 големи пешеходни знака – „Пешеходна пътека“ (Д17), „Пешеходен подлез или надлез“ (Е21), „Задължителен път само за велосипедисти“ (Г14) или 3 техни изображения в голям формат (най-малко А4); същите малки пешеходни знаци за всички деца, разпределени така, че всеки вид да покрие 1/3 от общия брой на играещите деца; свирка.

Предварителна подготовка и организация: играе се в ситуирана пътна среда, на равна площадка, във физкултурен салон, в занималня. Определят се граници на игралното поле. Дозировка: 2 пъти за един отбор.

Въвеждане в играта: чрез гатанка и предварително обмислен от учителя разказ.

Обяснение: децата са в разпръснат строй за обяснението на учителя, който застава на разстояние пред групата така, че да го вижда всеки играч, и обяснява предстоящата игра кратко и ясно, съобщава името ѝ, разкрива съдържанието ѝ, поставя задачите и основните правила, необходими за започването ѝ, обяснява разположението на децата и при какъв сигнал ще започне и ще се прекрати. Играчите се разделят на 3 отбора, поставят се върху дрехите на децата от всеки отбор еднакви малки пешеходни знаци (чрез залепване или

забождане). Демонстрацията се извършва едновременно с обяснението от учителя или от подготвено дете, тя трябва да е точна и технически правилно изпълнена.

Начало на играта: подвижната игра започва след подаване на сигнал. Преди началото на същинската игра едно или няколко деца могат да повторят основните положения в нея. Учителят обяснява правилата на играта.

Ход на играта: при еднократен сигнал от учителя децата извършват различни движения по команда разпръснато. Командите са: „Бягай!“, „Разходка“, „Скачай!“. Използват се в този ред с цел регулиране на натоварването. При двукратен звуков сигнал от учителя всяко дете, в зависимост от своя пешеходен знак, отива с бягане при съответния голям знак. Така при всеки голям знак се събират деца със същите пешеходни знаци. По едно или две деца от група назовават знака, при който са се събрали. При всяко следващо изиграване се разменят местата на големите пешеходни знаци. Преди да намерят местата си, децата извършват различни естественоприложни движения – бягане, ходене, скачане. Отбор победител се излъчва след всяка подредба на децата. Победител е този отбор, който се е подредил най-бързо и без грешка. Корекции се правят така, че да не се нарушава естественият ход на играта. При повторно провеждане на играта е добре учителят да отбележи случаите, в които игровите правила са били нарушени. При първото заучаване детето се запознава с основните постановки на игровото съдържание, а при повторно изиграване се добавят и останалите подробности във връзка с правилата.

Край на играта: при завършването ѝ децата се строят в редица, учителят прави преценка чрез беседа. Използването на успокоителни движения на финала снижава психическото натоварване и привежда пулса на детето в нормално състояние. В оценката на играта педагогът акцентира върху положителните ѝ страни, посочва децата, които са изпълнили правилно ролите си, оценява какви са били игровото им поведение и степента на спазване на правилата на играта. Дава насоки на какво детето да обърне внимание, за да постигне по-добро изпълнение.

Методически указания: дават се указания на играчите да спазват правилата, да реагират своевременно и адекватно на сигналите, да спазват безопасна дистанция и скорост. Ако някое дете сбърка при подредбата, отпада от играта.

Методи и похвати, използвани от учителя:

– **за организация и провеждане:** фронтален, игрови, състезателноигрови, индивидуален, отборен;

– **за физическо натоварване:** равномерен и повторен;

– **похвати на взаимодействие:** обяснение, описание, изискване, обобщаване, оценяване.

Резултат: добро изиграване на двигателните действия от децата и спазване на игровите правила, демонстриране на умения за изпълнение на упражнения с организиращ характер (организирано преместване в пространството) и

за разпознаване на пешеходни знаци. Създаване от детето на свой вариант на играта (с нови движения и пешеходни знаци).

„Аз се движа безопасно!“

Цел: възпитаване на транспортна култура у 4–5-годишното дете чрез усъвършенстване на взаимодействието между сензорните и моторните процеси.

Задачи: усвояване на автоматизирани действия при пресичане на пешеходна пътека; формиране на умения за изпълнение на упражнения с организиращ характер (строеви упражнения); усъвършенстване на техниката на естественоприложното движение „бягане“.

Необходими уреди и пособия: интерактивен детски пешеходен светофар с батерии и светлинни сигнали и височина 65 см, обърнат към пешеходците; свирка; емблеми за част от играчите.

Предварителна подготовка и организация: играе се в ситуирана пътна среда. Проверява се техническата изправност на светофарната уредба. Проверява се броят на емблемите да е достатъчен за играчите водачи на МПС. Дозировка: 2 пъти за един отбор.

Въвеждане в играта: чрез предварително обмислен от учителя разказ.

Обяснение: играчите се разделят на два отбора по полов признак. В единия отбор момчетата са пешеходци, в другия – момчетата са водачи на МПС (имат рингове в ръцете си, а на гърдите – емблема, изобразяваща превозно средство – автомобил, трамвай, линейка...), учителят е облечен със светлоотразителна жилетка и със свирка в ръка. Той застава на разстояние пред групата, така че да го вижда всеки играч, и обяснява предстоящата игра кратко и ясно, съобщава името ѝ, разкрива съдържанието ѝ, поставя задачите и основните правила, необходими за започването ѝ, обяснява разположението на децата и при какъв сигнал ще започне и ще се прекрати. Демонстрацията се извършва едновременно с обяснението от учителя или подготвено дете, тя трябва да е точна и технически правилно изпълнена.

Начало на играта: подвижната игра започва след подаване на сигнал. Преди началото на същинската игра едно или няколко деца могат да повторят основните положения в нея. Учителят обяснява правилата на играта.

Ход на играта: отборът на пешеходците се строява в колона по двама на тротоара, в готовност за пресичане на пешеходната пътека. Отборът на водачите на МПС са в колона по един на улицата, пред пешеходната пътека. Учителят подава сигнал със свирка и регулира светлинните сигнали на светофара. Ако светофарът подаде зелен сигнал, момчетата от отбор „Пешеходци“ се хващат за ръце по двама, поглеждат наляво, след това надясно и преминават по пешеходната пътека. Ако светофарът подаде жълт сигнал, участниците от двата отбора изчакват. При червен сигнал на светофара отбор „Пешеходци“ стои на място и чака зелен сигнал, за да премине по пешеходната пътека. От-

бор „Водачи“ по звуков сигнал и едновременно по сигнал, даден с движение на ръката от учителя (тъй като към него няма насочен светофар), пресича с бягане пешеходната пътека по улицата. Играта се играе 3–4 пъти. След втория път отборите могат да се разменят или това да стане в друг ден при повторното ѝ изиграване. Корекции се правят така, че да не се нарушава естественият ход на играта. При повторно провеждане на играта е добре учителят да отбележи случаите, в които игровите правила са били нарушени. При първото заучаване детето се запознава с основните постановки на игровото съдържание, а при повторно изиграване се добавят и останалите подробности във връзка с правилата.

Край на играта: при завършването ѝ децата се строят в редица, учителят прави преценка чрез беседа. Използването на успокоителни движения във финала снижава психическото натоварване и привежда пулса на детето в нормално състояние. В оценката на играта педагогът акцентира върху положителните ѝ страни, посочва децата, които са изпълнили правилно ролите си, оценява какво е било игровото им поведение и степента на спазване на правилата на играта. Дава насоки на какво детето да обърне внимание, за да постигне по-добро изпълнение.

Методически указания: дават се указания на играчите да спазват правилата, да реагират своевременно и адекватно на сигналите, да спазват безопасна дистанция и скорост. Ако някой играч пешеходец пропусне да се огледа на пешеходната пътека или играч водач се блъсне в друг играч – отпада от играта.

Методи и похвати, използвани от учителя:

– **за организация и провеждане:** групов метод (когато в групата се провеждат игри с различно съдържание за момчета и момичета), игрови, индивидуален, състезателноигрови;

– **за физическо натоварване:** равномерен и повторен;

– **повхвати на взаимодействие:** обяснение, описване, изискване, коригиране, обобщаване, оценяване, поощрение и други.

Резултат: демонстриране на умения за усвояване на автоматизирани действия при пресичане на пешеходна пътека, добро игрово поведение и степен на спазване на правилата на играта.

Като допълнителна форма на педагогическо взаимодействие подвижните игри се разгръщат в задължителни нерегламентирани в седмицата ситуации, в които детето изразява своя двигателен опит в игрова форма; в организиране на преходни и свободни (незадължителни) режимни моменти в детската градина, избрани индивидуално или групово от децата, и в организиране на участие на децата в празници и спортни развлечения.

Разработването на игри, целящи възпитаване на транспортна култура у детето в предучилищна група и усъвършенстването на взаимодействието

между сензорните и моторните процеси, са предпоставка за осъществяване на пренос на придобитите в играта умения в реална пътна обстановка. Използването в детската градина на модели на рефлексивни образователни практики, които са резултат от развитието на психологическите науки и новите дидактични подходи (хуманистичен, личностноориентиран, рефлексивен, ситуативен, комуникативно-експресивен, ценностноориентиран и синергетичен подход), развиват у детето умения за саморегулация при решаване на игрови задачи. Резултатът е, че децата реализират поведение, адекватно на пътната безопасност. Подвижните игри с правила в тази възраст могат и да изпълняват роля на тестова проверка за установяване на нивото на транспортна култура.



ЛИТЕРАТУРА

- Иванова, Н. & Дамянова, С. (2005). Двигателната активност в детската градина за развиване на физическите качества и здраве на децата от 3 до 7-годишна възраст. В: *Иновации във физическото възпитание и спорта в началото на XXI век*. Варна.
- Лапън, Н. В. (2007). *100 задач по Правилата на дорожно движение*. Минск.
- Спиров, К. (2004). *Методика на обучението на децата и учениците по безопасност на движението по пътищата*. София: Дидакта Консулт.
- Хайдар, Г. (2004). *Детето и пътната среда*. София: Дидакта Консулт.
- Хайдар, Г. (2001). *Децата и азбуката на пътната безопасност*. Бургас: Димант.
- Шорыгина. Т. А. (2006). *Основы безопасности для детей 5–8 лет*. Москва.

NURTURING TRANSPORT CULTURE AMONG CHILDREN (5–6 YEARS), USING MOBILE GAMING AS AN ADDITIONAL FORM OF PEDAGOGICAL INTERACTION IN A KINDERGARTEN

Abstract. The article presents a pedagogical research to establish the level of transport culture in 5-6 years old child in a family environment. I suggest to use the applications of my system of mobile games for the practical exercise of the skills needed to foster transport culture among children in the preschool group in a kindergarten.

Adriana Despotova

Headmaster

✉ Kindergarten „Detelina“

44, Deyan Belishki Str.

Sofia, Bulgaria

E-mail: adi1213@abv.bg